

Megastallen in Nederland

Schaalvergroting in de veehouderij zet door

Juni 2022

Voorwoord

Het aantal megastallen is de laatste jaren megahard gegroeid, blijkt uit dit rapport. Wakker Dier maakt zich ernstig zorgen over deze sterke schaalvergroting in de vee-industrie. Want wanneer het mis gaat in een megastal, gaat het meteen megamis. Bij de uitbraak van dierziekten, een stalbrand of het uitvallen van de ventilatie, worden in één keer enorme aantallen dieren getroffen.

Megastallen zijn ook slecht nieuws voor boeren. Schaalvergroting zorgt er in de regel voor dat steeds meer boeren moeten stoppen. In de afgelopen twintig jaar is het aantal veebedrijven in Nederland dan ook meer dan gehalveerd. Weggedrukt ter behoeve van de grote jongens.

De reden van de opschaling is puur economisch: hoe meer dieren per vierkante meter, hoe hoger de opbrengsten. Op de korte termijn tenminste, want op de lange termijn zorgen megastallen voor een neerwaartse spiraal. Immers, hoe meer dieren je houdt, hoe minder groot de marge per dier hoeft te zijn. Hierdoor kunnen megabedrijven goedkoper leveren en drukken zij de prijs.

De dieren zijn de dupe van prijsdruk: zij moeten ook steeds sneller groeien of meer biggen, melk of eieren produceren, om hun producten nog goedkoper te maken. Dit gaat maar al te vaak ten koste van hun gezondheid. Bovendien maken megastallen weidegang lastiger, simpelweg omdat er niet altijd genoeg land bij de boerderijen is om de dieren naar buiten te kunnen laten.

Wakker Dier vindt dat de overheid de bouw van megastallen moet verbieden. Megastallen stroken niet met de stikstofdoelstellingen en de broodnodige omslag naar extensieve en natuur inclusieve veehouderij. Megastallen zijn achterhaald. Wakker Dier wil een toekomstbestendige veehouderij: diervriendelijk, met een gesloten kringloop en eerlijke prijzen.

Wakker Dier
Amsterdam, juni 2022

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
Inleiding	6
Methode	7
Ontwikkelingen megastallen	8
Algemeen	8
Ontwikkelingen per diercategorie	15
Conclusie	22
Bronnen	24

Samenvatting

Wakker Dier heeft Wageningen Environmental Research ([WENR](#)) opnieuw gevraagd een overzicht te maken van de veehouderijstructuur in Nederland. Daarmee kunnen de belangrijkste ontwikkelingen uiteen worden gezet van het aantal megastallen gedurende de periode 2017-2021.

Duizend megastallen

In 2021 telde Nederland maar liefst duizend (999) megastallen, een toename 25% sinds 2017. Daarmee zet de eerder waargenomen trend zich voort en groeit het aantal megastallen nog steeds fors, met ruim 7% per jaar. De grootste toename vond plaats in Noord-Brabant, waar in 4 jaar tijd 71 megastallen zijn bijgekomen (+34%). In totaal staan daar nu 282 megastallen, meer dan elke andere provincie. Samen met Friesland (145 megastallen, een groei van 26%), Gelderland (120, +36%), Limburg (100, +3%) en Overijssel (98, +42%) huisvesten deze vijf provincies driekwart van alle megastallen. In Zeeland staan de minste megastallen (14).

Friesland is de provincie met het grootse aantal melkveemegastallen (137). Noord-Brabant heeft het grootste aantal megastallen met zeugen (119), vleesvarkens (34), geiten (26) en vleeskuikens (8). Voor vleeskalveren deelt Noord-Brabant de eerste plek met Gelderland (4). Limburg is de provincie met de meeste legkipmegastallen (32).

Megaveel megastallen voor melkvee- en zeugen

Meer dan de helft van alle megastallen (514 van de 999) zijn stallen met melkkoeien, een groei van 17% ten opzichte van 2017. De sterkste groei was te zien bij de megastallen waar zeugen werden gehouden. Dit aantal steeg met 61%, van 145 naar 233. Vooral in Noord-Brabant, Overijssel en Gelderland kwamen er veel megastallen met zeugen bij.

De melkgeitenhouderij laat een opvallend sterke groei zien van 63 naar 84 stallen (+33%). Deze groei vond plaats in de belangrijkste veehouderij-provincies, ondanks dat deze provincies vanwege mogelijke volksgezondheidsrisico's al sinds 2017 een bouwstop voor geitenhouderijen hadden afgekondigd.

21 miljoen dieren in een megastal

Op 1 april 2021 leefden 1 op de 5 dieren in een megastal – bijna 21 miljoen dieren. Dit zijn vooral legkippen (13 miljoen) en vleeskuikens (6,4 miljoen). Door het hele jaar heen leven zo'n 82 miljoen dieren in een megastal; 13% meer dan in 2017. Naar verhouding worden vooral zeugen in een megastal gehouden (47% van alle zeugen), alsook geiten (44%) en legkippen (25%). Het aantal megastalzeugen nam met 78% het sterkste toe, gevolgd door geiten (44%) en vleesvarkens (30%). De zeugenhouderij telt naar verhouding de meeste megastallen: 1 op de 7 stallen in de zeugenhouderij is een megastal. In de geitenhouderij ligt de verhouding op 1 op 9, in de legkippenhouderij 1 op 16. De vleeskalverhouderij heeft de minste megastallen, zowel absoluut (15) als relatief (1 op 100).

Groei megastallen tegen maatschappelijke wens in

Wakker Dier concludeert dat het aantal megastallen nog steeds sterk toeneemt. Deze trend staat diametraal tegenover de gewenste verduurzaming van de veehouderij. Het ministerie van landbouw wil dat Nederland in 2030 “koploper in kringlooplandbouw” is en Europa streeft in haar ‘Boer tot Bord’-strategie naar 25% biologische landbouwgrond in 2030. In 2020 was slechts 4,1% van het Nederland landbouwareaal biologisch, waarmee zij tot de hekkensluiters van Europa behoort.

Megastallen kenmerken zich door hun ‘zoveel en zo goedkoop mogelijke’ productie. Hiervoor wordt bijvoorbeeld veel soja en ander veevoer geïmporteerd van andere continenten. Het vlees, de zuivel en de eieren worden grotendeels geëxporteerd, maar de mest blijft hier en zorgt onder andere voor teveel stikstof in onze omgeving. In intensieve systemen worden dieren gezien als dingen: doorgefokt op een zo hoog mogelijke productie van melk of vlees en met pijnlijke “ingrepen” als onthoornen en staarten couperen aangepast aan het veehouderijsysteem.

Megastallen verhogen de risico’s voor dieren. Bij brand of ziekte zoals vogelgriep, treft het direct ontzettend veel individuen. Bovendien dragen megastallen bij aan de neerwaartse spiraal van minder boeren en minder aandacht voor individuele dieren. Dat is vragen om problemen. Daarom wil Wakker Dier een nationaal verbod op megastallen. Alleen dan wordt een diervriendelijkere veehouderij mogelijk.

1 Inleiding

Wakker Dier maakt zich al jaren zorgen over de sterke opmars van megastallen, het signaal voor een nóg verdere industrialisatie van de veehouderij. Dieren worden met zo veel mogelijk soortgenoten op een zo'n klein mogelijk oppervlakte gehouden. Individuele aandacht en zorg is een grote uitdaging bij zulke aantallen dieren en een uitbraak van een dierziekte of stalbrand maakt in één klap (tien)duizenden slachtoffers.

Om de megastallen te realiseren zijn miljoeneninvesteringen nodig, die pas na decennia afgeschreven zullen zijn (IenM 2014). De boeren zitten er dus nog jaren aan vast. Door te kiezen voor megastallen kiest men óók voor een toekomst van de veehouderij waarin de meeste dieren geen weide, daglicht en frisse buitenlucht zullen ervaren.

Wakker Dier bracht in 2019 voor het laatst de ontwikkelingen van megastallen in kaart (Wakker Dier 2019). Om de huidige ontwikkelingen van megastallen in beeld te krijgen heeft Wakker Dier opnieuw opdracht gegeven aan Wageningen Environmental Research (WENR) om een overzicht te maken van de veehouderijstructuur in Nederland in 2021 (van Os 2022). Daarmee kunnen de belangrijkste ontwikkelingen uiteen worden gezet van het aantal megastallen gedurende de periode 2010-2021. Tevens wordt gekeken hoeveel dieren er anno 2021 in megastallen gehouden worden.

2 Methode

Definitie megastal

Er is sprake van een megastal wanneer een veehouder op één locatie meer dieren houdt dan 7.500 vleesvarkens, 1.200 zeugen (moedervarkens), 120.000 legkippen, 220.000 vleeskuikens, 250 melkkoeien, 2.500 vleeskalveren of 1.500 geiten (Gies 2015). Deze grenzen per diercategorie zijn destijds gekozen omdat bij deze grootte de agrarische bouwblokken, die doorgaans 1 a 1,5 hectare bedragen, maximaal benut worden. Een megastal was destijds drie keer groter waren dan wat gangbaar was. Bij megastallen wordt uitgegaan van een groot aantal dieren op één locatie in één grote stal (met meerdere verdiepingen), of een concentratie van kleinere stallen op hetzelfde erf (Gies et al. 2007).¹

Correctie door momentopname

De diertellingen waarop het aantal megastallen is gebaseerd, zijn een momentopname afkomstig van de jaarlijkse gecombineerde opgave van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). Ieder jaar worden alle veehouderijbedrijven in Nederland gevraagd om opgave te doen van het aantal dieren dat op 1 april in de stal aanwezig is.

Wanneer de stal op het moment van peilen niet (geheel) gevuld is door bijvoorbeeld schoonmaakwerkzaamheden of reparaties, dan wordt deze stal niet meegeteld als megastal (van Os 2022). Dit kan met name het geval zijn bij vleeskuikens en in mindere mate bij vleeskalveren en vleesvarkens. Deze fluctuaties kunnen invloed hebben op de trend van het aantal megastallen per diercategorie, vooral als het aantal megastallen klein is, omdat dan het toevals-effect minder goed gespreid is.

Bij vleeskuikens is de kans op leegstand het grootst en zijn er relatief weinig megastallen. Vleeskuikens leven gemiddeld zes tot acht weken, waarna de stal meer dan een week leeg staat voordat de volgende kuikens in de stal komen. Dat komt ongeveer zeven keer per jaar voor. De kans dat stallen tijdens de meting op 1 april leeg staan, is daarom bij vleeskuikens behoorlijk groot (16%).

Om voor deze leegstand te corrigeren, is voor het bepalen van het aantal megastallen met vleeskuikens in 2021 in afstemming met WENR ook gekeken naar het aantal megastallen en -bedrijven² in 2017. Wanneer er in 2021 sprake lijkt van een daling van het aantal megastallen, terwijl dit niet het geval is voor het aantal megabedrijven, dan is aangenomen dat het aantal megastallen en het aantal dieren in die megastallen gedurende deze periode gelijk is gebleven. Door deze correctie zijn er in 2021 21 in plaats van 13 megastallen voor vleeskuikens. Bij de telling van het aantal megabedrijven speelt dit probleem niet, doordat het CBS op bedrijfsniveau bij tijdelijke leegstand een correctie maakt op basis van de opgave van het voorgaande jaar.

¹ Destijds lag de grens voor een megastal op 300 Nederlandse Grooteenheden (NGE). Sinds 2010 is de NGE vervangen door de standaardopbrengst (SO), vanwege gewijzigde Europese regelgeving (WUR 2019).

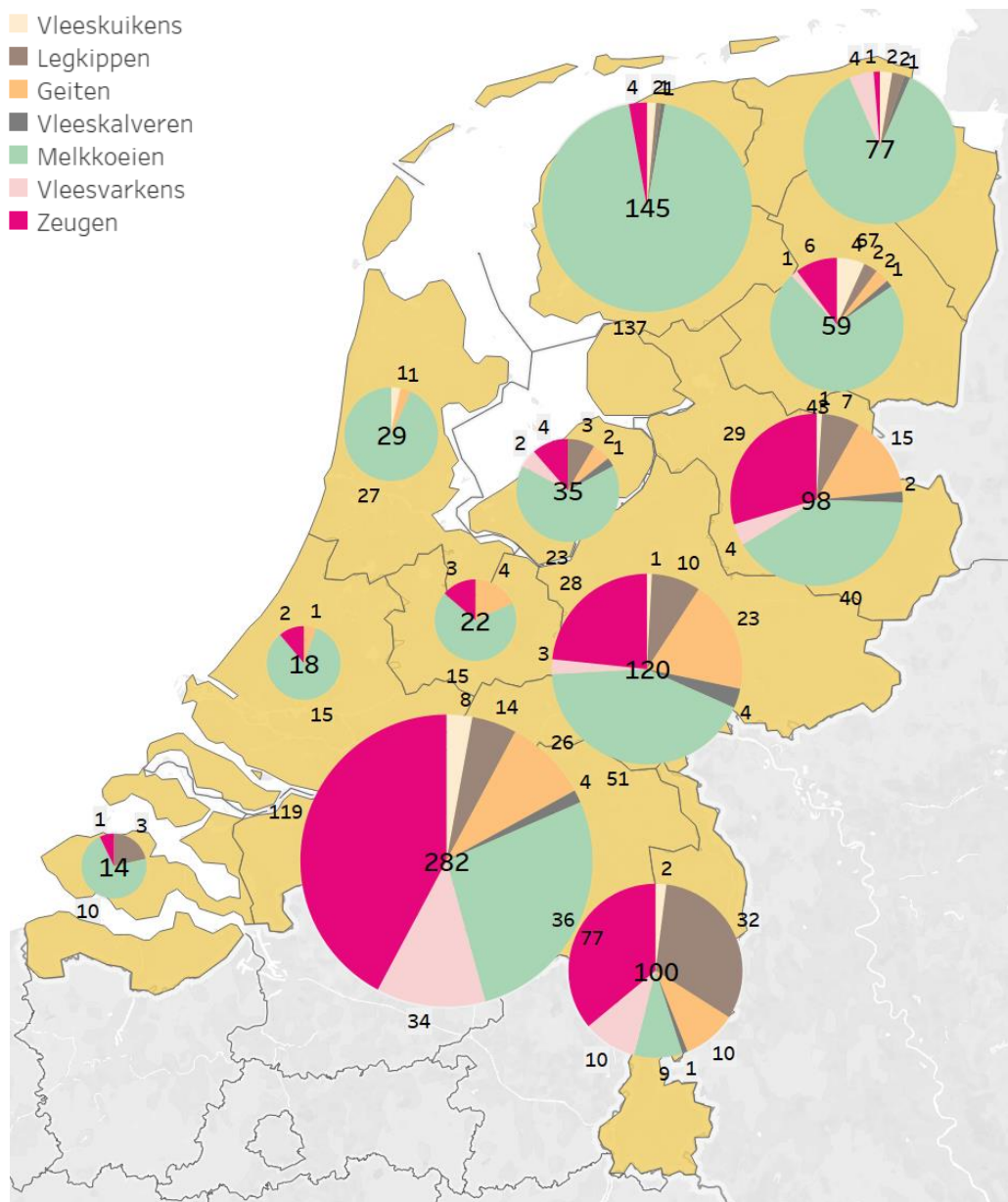
² Een megabedrijf is een bedrijf dat, verspreid over één of meerdere locaties minstens 7.500 vleesvarkens, 1.200 zeugen (moedervarkens), 120.000 legkippen, 220.000 vleeskuikens, 250 melkkoeien, 2.500 vleeskalveren of 1.500 geiten houdt.

3 Ontwikkelingen megastallen

3.1 Algemeen

Aantal megastallen in 2021

Op 1 april 2021 telde Nederland in totaal 999 megastallen – 198 meer dan in 2017. Noord-Brabant huisvest met 282 nog steeds de meeste megastallen (28 procent van het totaal); Zuid-Holland (18) en Zeeland (14) de minste (Figuur 1). Het soort dieren dat in de megastallen gehouden wordt verschilt sterk per provincie. In Noord-Holland, Friesland en Groningen worden vrijwel alleen melkkoeien gehouden, terwijl in bijvoorbeeld Noord-Brabant en Limburg vooral zeugen en vleesvarkens worden gehouden.

Figuur 1. Overzicht van het aantal megastallen per provincie in 2021; hoe groter de cirkel, hoe meer megastallen. In het midden van de cirkels staat het totaal aantal megastallen. De cirkels zijn onderverdeeld in de megastallen per diercategorie, met de bijbehorende aantallen buiten de cirkels.

Ontwikkeling provincies

Sinds 2017 is het aantal megastallen in Nederland met een kwart toegenomen (+25%, zie Tabel 1). In absolute aantallen vond de grootste toename van het aantal megastallen wederom plaats in Noord-Brabant. Hier zijn in 4 jaar tijd 71 megastallen bijgekomen (+34%). Naast Noord-Brabant staan er ook veel megastallen in Friesland (145, +26%), Gelderland (120, +36%), Limburg (100, +3%) en Overijssel (98, +42%). Samen huisvesten deze vijf provincies driekwart van alle megastallen. De minste megastallen staan in Zeeland.

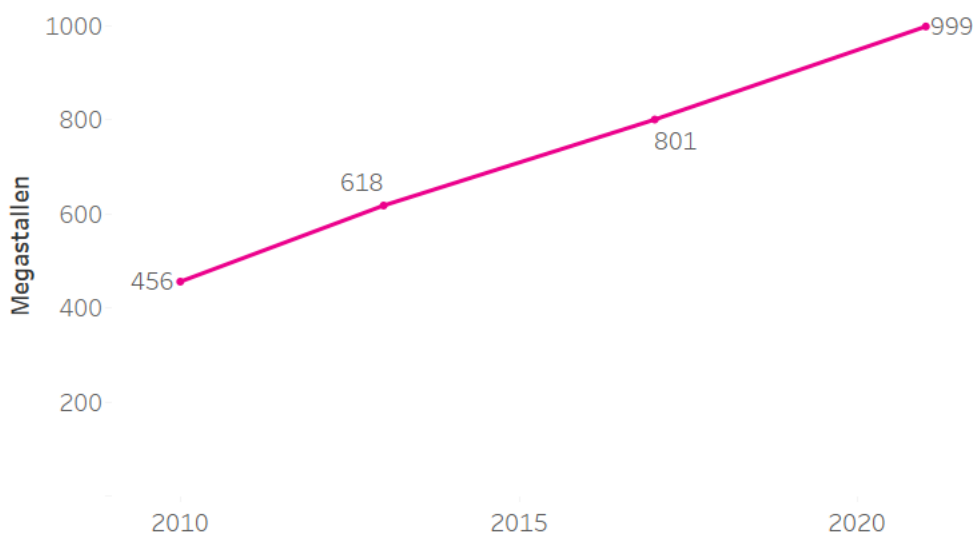
In Utrecht vond de grootste procentuele groei plaats; van 14 in 2017 naar 22 in 2021 (+57%). Alleen in Zuid-Holland (-25%) en Flevoland (-10%) was er sprake van een daling, door een afname van het aantal megamelkveestallen. Deze afname is verklaarbaar door de inwerkingtreding van het fosfaatreductieplan in 2018. In aanloop op de afschaffing van het melkquotum in 2015 hadden veel melkveehouders namelijk hun veestapel sterk uitgebreid — en daarmee ook de fosfaatproductie. Omdat de fosfaatproductie uit de hand liep, kondigde de overheid slechts drie maanden na de afschaffing van het melkquotum fosfaatreductiemaatregelen af. Hiermee werden honderdduizenden gezonde koeien en jongvee opgekocht en voortijdig afgevoerd naar de slacht (Rijksoverheid 2018; Staatscourant 2017). Hierdoor zijn in Zuid-Holland en Flevoland waarschijnlijk een aantal melkveehouderijen onder de grens van 250 koeien per locatie gekomen, waardoor ze niet meer worden meegeteld als megastal.

Tabel 1. Ontwikkelingen van het aantal megastallen per provincie voor de periode 2017-2021. Voor de jaren 2017 en 2021 worden het absolute aantal megastallen aangegeven. Daarnaast wordt de procentuele groei in de betreffende periodes weergegeven, als ook het aandeel megastallen t.o.v. van alle stallen en ten slotte het aandeel megastallen t.o.v. het totaal aantal megastallen in Nederland.

PROVINCIE	2017	2021	% GROEI 2017-2021	% MEGASTALLEN VAN TOTAAL STALLEN PER PROVINCIE	% MEGASTALLEN VAN LANDELIJK TOTAAL
Drenthe	44	59	34%	4,5%	5,9%
Flevoland	39	35	-10%	9,4%	3,5%
Friesland	115	145	26%	5,0%	14,5%
Gelderland	88	120	36%	2,5%	12,0%
Groningen	65	77	18%	6,8%	7,7%
Limburg	97	100	3%	7,7%	10,0%
Noord-Brabant	211	282	34%	6,5%	28,2%
Noord-Holland	22	29	32%	2,7%	2,9%
Overijssel	69	98	42%	2,4%	9,8%
Utrecht	14	22	57%	1,4%	2,2%
Zeeland	13	14	8%	4,5%	1,4%
Zuid-Holland	24	18	-25%	1,4%	1,8%
Nederland	801	999	25%	4,1%	100,0%

Ontwikkeling 2010-2021

Sinds 2010 is het aantal megastallen meer dan verdubbeld (+119%), van 456 naar 999 megastallen in 2021 (Figuur 2). Uit de grafiek blijkt dat er sprake is van een lineaire groei van het aantal megastallen met 7,4% per jaar.

Figuur 2. Groei megastallen in de periode 2010-2021.

Groei megastallen diametraal tegenover gewenste verduurzaming

De sterke groei van het aantal megastallen in de gangbare veehouderij staat diametraal tegenover de gewenste verduurzaming van onze voedselproductie. In 2018 publiceerde de minister van Landbouw haar visie 'Landbouw, natuur en voedsel: waardevol en verbonden'. Nederland zou in 2030 "koploper in kringlooplandbouw" moeten zijn. Hiertoe moet een omslag plaatsvinden waardoor veehouders steeds meer voer gebruiken dat zij zelf hebben geteeld of hebben aangekocht uit de regio, waarna de mest weer teruggebracht wordt op land in de omgeving. De huisvesting van dieren dient ruimte te bieden aan hun natuurlijke gedrag en te worden gecombineerd met een goede zorg vanuit de specifieke behoeften van het dier (MINLNV 2018).

Daarnaast presenteerde de Europese Commissie eind 2018 haar 'Europese Green Deal' (EC 2019). Onderdeel van de Green Deal is de op 20 mei 2020 gepubliceerde 'Boer tot Bord'-strategie (Farm to Fork). Daarin wordt als doel gesteld dat in 2030 25% van de landbouwgrond biologisch is. Hiervoor is onder meer een grootschalige transitie nodig naar een biologische melkveehouderij en biologische veevoerproductie (EC 2020b). In 2020 was slechts 4,1% van het Nederland landbouwareaal biologisch, waarmee zij tot de hekkensluiters van Europa behoort (Nieuwe Oogst 2021; Eurostat 2022). Ook moet het dierenwelzijn naar een hoger niveau (EC 2020a).

“De ambitie voor een structurele verandering van de landbouw zoals het kabinet die beoogt, is nog nauwelijks vertaald in concrete beleidsmaatregelen. Het beleid voor kringlooplandbouw en voor natuur en stikstof is vooral gericht op inpasbaarheid in de gangbare bedrijfsvoering. Hierdoor draagt het maar weinig bij aan de benodigde transitie in de landbouw.”

Planbureau voor de Leefomgeving in 'Balans van de leefomgeving 2020' (PBL 2020)

In megastallen is juist alles gericht op een zoveel en zo goedkoop mogelijke productie. Dieren worden doorgefokt op extreme hoge productie, hebben nauwelijks ruimte voor natuurlijk gedrag en worden met ingrepen als onthoornen en staarten couperen aangepast aan het veehouderijsysteem. Koeien krijgen minder of geen weidegang, terwijl geiten, varkens en het meeste pluimvee nooit buiten zullen komen (WUR 2020).

Het krachtveevoer wordt voor het grootste gedeelte geïmporteerd uit Zuid- en Noord-Amerika (van Krimpen, Cormont 2019) en veroorzaakt in Nederland een enorm mestoverschot met grote gevolgen voor onze gezondheid en het milieu (RLI 2018). Daarbij zijn om de megastallen te realiseren miljoeneninvesteringen nodig, die pas na decennia afgeschreven zullen zijn (IenM 2014). Met het toestaan van een ongebreidelde groei van megastallen wordt daarmee het tegenovergestelde bereikt van de gewenste verduurzaming.

Melkveehouderij kent absoluut de meeste megastallen

Ook in 2021 betreft meer dan de helft van alle megastallen (514 van de 999) stallen voor melkkoeien, een groei van 17%. Daarnaast zijn er veel megastallen met zeugen (233) en geiten (84). De vleeskalverhouderij heeft met 15 megastallen laagste absolute aantal megastallen (zie Tabel 2).

Tabel 2. De ontwikkeling van het aantal megastallen per diercategorie. De kolom ‘% t.o.v. totaal aantal megastallen’ geeft aan hoe groot het aandeel megastallen in de betreffende diercategorie is t.o.v. het totaal aantal megastallen in Nederland. De ‘% t.o.v. totaal aantal stallen in diercategorie’ geeft weer welk deel van alle stallen in de betreffende diercategorie een megastal betreft.

DIERCATEGORIE	2017	2021	% GROEI 2017-2021	% T.O.V. TOTAAL AANTAL MEGASTALLEN	% T.O.V. TOTAAL AANTAL STALLEN IN DIERCATEGORIE
Geiten	63	84	33%	8%	11,7%
Legkippen	79	74	-6%	7%	6,2%
Melkkoeien	439	514	17%	51%	3,3%
Vleeskalveren	11	15	36%	2%	1,0%
Vleeskuikens	18	21	17%	2%	3,5%
Vleesvarkens	46	58	26%	6%	1,9%
Zeugen	145	233	61%	23%	14,1%
Nederland	801	999	25%	100%	4,1%

Zeugenhouderij heeft sterkste relatieve groei

Gedurende de periode 2017-2021 was de sterkste relatieve groei te zien bij de megastallen waar zeugen werden gehouden – een groei van 61%, van 145 naar 233. De megastallen met vleeskalveren stegen relatief gezien ook aanzienlijk (+36%), maar het gaat nog steeds om een gering aantal (15). De melkgeitenhouderij laat ook een relatief sterke groei zien van 63 naar 84 stallen (+33%). Bij vleesvarkens was er een groei van +26%, bij vleeskuikens en melkkoeien beiden +17%. Alleen bij legkippen was er een geringe daling van -6% te zien.

Zeugenhouderij heeft hoogste aandeel megastallen

Naast absolute aantallen, kan ook gekeken worden naar het aandeel megastallen ten opzichte van alle stallen binnen de diercategorie. Daaruit volgt dat er in de zeugenhouderij relatief de meeste megastallen zijn (14,1%). Dit betekent dat bijna 1 op de 7 zeugenstallen een megastal is. Bij melkgeiten betreft bijna 12% van de stallen een megastal (1 op 8). Legkippen en vleeskuikens volgen met respectievelijk 6,2% (1 op 16) en 3,5% (1 op 29). Hoewel de melkveehouderij de meeste megastallen kent, is vanwege het grote aantal stallen in deze sector het aandeel megastallen beperkt (3,3%, 1 op 30). De vleeskalverhouderij heeft naar verhouding het laagste aandeel megastallen (1,0%, 1 op 100).

Per moment staan 21 miljoen dieren in een megastal

Omdat er in een megastal veel meer dieren gehuisvest worden dan in een 'gewone' stal, is het aandeel dieren dat in een megastal gehouden beduidend hoger dan je zou verwachten op basis van het aandeel megastallen in de sector. Zo is het aandeel megastallen t.o.v. alle stallen 'slechts' 4,1% (Tabel 2), maar is het aandeel dieren dat in een megastal leeft t.o.v. alle gehouden dieren maar liefst 20% (Tabel 3). Op 1 april 2021 leefden bijna 21 miljoen dieren in een megastal. Dit zijn vrijwel evenveel dieren als in 2017, ondanks de significante toename van het aantal megastallen met 25%. De wordt verklaard door de 6% daling van het aantal megastallen met leghennen, waardoor er in 2021 bijna 1,7 miljoen minder leghennen in een megastal gehouden.

Ondanks de daling van het aantal leghennen in megastallen, huisvest de leghensector nog steeds de meeste dieren in megastallen. In totaal gaat het om 12,8 miljoen leghennen, wat overeenkomt met 25% van alle leghennen (Tabel 3). Verder leven er 6,4 miljoen vleeskuikens, ruim een half miljoen vleesvarkens en bijna een half miljoen zeugen in megastallen.

Tabel 3 laat ook zien dat er een sterke groei is van het aantal zeugen in megastallen. In 2017 betrof het 149 duizend zeugen, tegen 483 duizend in 2021; een toename van 78%. Momenteel staat daarmee bijna de helft van de zeugen in een megastal. Het aantal melkgeiten in een megastal is met een toename van 44% eveneens flink gestegen, waardoor nu 44% van de geiten in megastallen gehouden wordt. Het overige aandeel dieren in megastallen betreft voor vleeskuikens 16%, vleesvarkens 10%, melkkoeien 11% en vleeskalveren 5%.

Tabel 3. De ontwikkeling van het aantal dieren dat in een megastal leeft per diercategorie, gemeten op 1 april 2017 en 1 april 2021. De kolom ‘% groei 2017-2021’ geeft de groei van het aantal dieren dat in een megastal leeft weer. In ‘% dieren in megastallen 2021’ laat zien welk deel van de dieren in een megastal leeft t.o.v. het totaal aantal dieren in de betreffende diercategorie.

DIERCATEGORIE	2017	2021	% GROEI 2017-2021	% DIEREN IN MEGASTALLEN 2017	% DIEREN IN MEGASTALLEN 2021
Geiten	147.000	212.000	44%	39%	44%
Legkippen	14.491.000	12.821.000	-12%	25%	25%
Melkkoeien	149.000	178.000	19%	9%	11%
Vleeskalveren	38.000	49.000	29%	4%	5%
Vleeskuikens	5.587.000	6.434.000	15%	12%	16%
Vleesvarkens	406.000	528.000	30%	7%	10%
Zeugen	271.000	483.000	78%	29%	47%
Totaal	21.088.000	20.706.000	-2%	18%	20%

Per jaar leven 82 miljoen dieren in een megastal

De jaarlijkse peiling om 1 april betreft een momentopname. Gedurende een geheel jaar leven er daarom veel meer dieren in een megastal. Zo leven vleeskuikens gemiddeld slechts zes weken, waardoor de stal zeven keer per jaar opnieuw bevolkt wordt met kuikentjes. Ook vleesvarkens en vleeskalveren leven korter dan een jaar en een behoorlijk deel van de zeugen, melkgeiten en koeien wordt gedurende het jaar vervangen. Daarnaast worden er op de zeugenbedrijven per moedervarken jaarlijks ruim 30 biggen geboren; hierbij is aangenomen dat 80% van de zeugen vruchtbaar is.

Hierdoor ligt het totaal aantal dieren dat in 2021 in een megastal werd gehouden naar schatting op zo'n 82 miljoen dieren (Tabel 4). Dit zijn er ruim 13% meer dan in 2017, toen er nog 72,5 miljoen dieren in megastallen werden gehouden. De meeste dieren betreffen vleeskuikens (45 miljoen) en legkippen (22 miljoen), gevolgd door biggen (12 miljoen), vleesvarkens (1,6 miljoen) en zeugen (700 duizend).

Tabel 4. Aantal dieren dat in 2017 en 2021 in een megastal leefde.

DIERCATEGORIE	DIEREN IN MEGASTAL OP 1 APRIL 2017	DIEREN IN MEGASTAL OP 1 APRIL 2021	VERVANGING OF RONDEN PER JAAR	DIEREN IN MEGASTAL 2017	DIEREN IN MEGASTAL 2021
Geiten	147.000	212.000	30%	191.000	276.000
Legkippen	14.491.000	12.821.000	73%	25.069.000	22.180.000
Melkkoeien	149.000	178.000	28%	191.000	228.000
Vleeskalveren	38.000	49.000	1,8	68.000	88.000
Vleeskuikens	5.587.000	6.434.000	7	39.109.000	45.038.000
Vleesvarkens	406.000	528.000	3,09	1.255.000	1.632.000
Zeugen	271.000	483.000	42%	385.000	686.000
Biggen van zeugen	6.287.200	11.785.200		6.287.000	11.785.000
Totaal				72.555.000	81.913.000

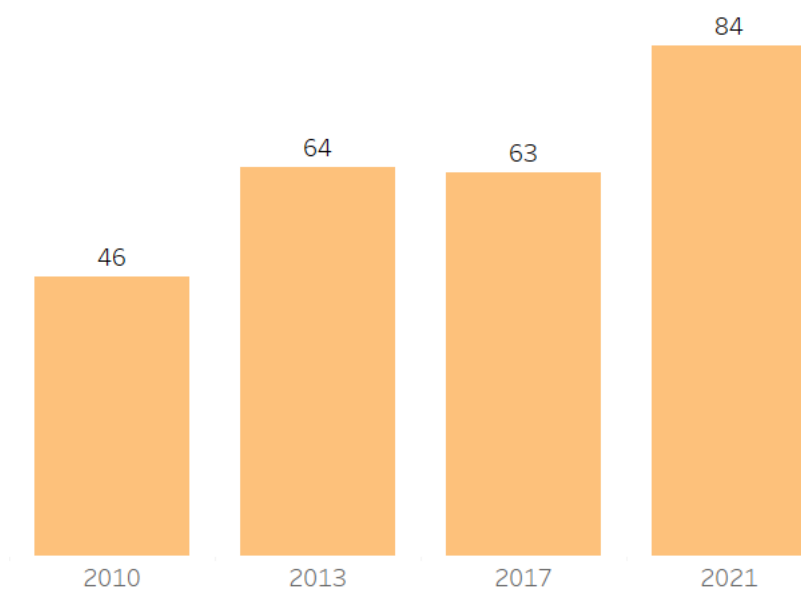
3.2 Ontwikkelingen per diercategorie

In de volgende paragrafen wordt ingegaan op de ontwikkelingen per diercategorie gedurende de periode 2010-2021. De genoemde getallen zijn terug te vinden in Figuur 1, Tabel 2, Tabel 3 en Tabel 4.

Geiten

Het aantal megastallen met melkgeiten is sinds 2017 toegenomen van 63 naar 84 in 2021 (+33%). Dit betekent een opvallend sterke groei, omdat sinds 2017 de grootste veehouderijprovincies een bouwstop hebben ingevoerd wegens mogelijke gezondheidsrisico's voor omwonenden (CBS 2020). Naar verwachting zal de groei verder doorzetten. Zo verwacht Noord-Brabant, de provincie met de meeste megastallen, nog een groei van 29% in het aantal melkgeiten vanwege eerder afgegeven vergunningen (MINVWS 2022). De grootste groei vond plaats in de andere veehouderijprovincies. In Gelderland zijn nu 23 megastallen (een groei van +35%), Overijssel heeft er 15 (+50% groei) en Limburg 10 (+67% groei).

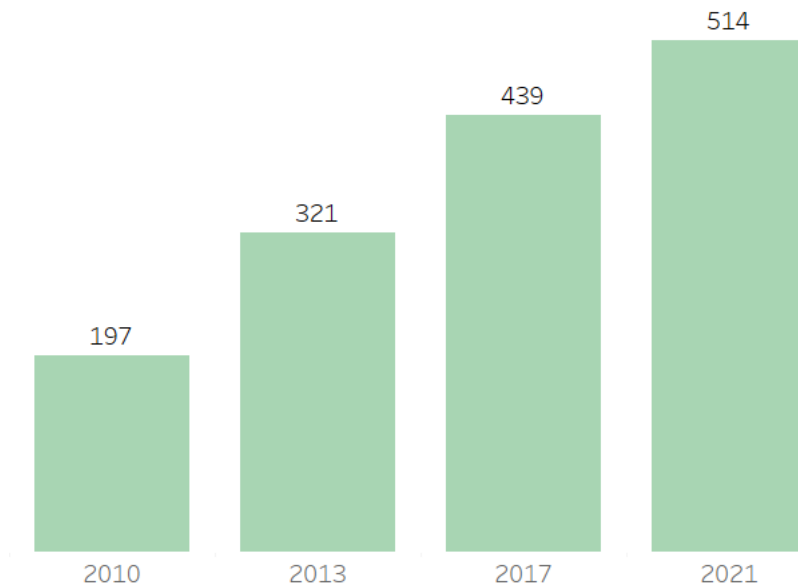
In 2021 was 11,7% van de geitenstallen een megastal, waarin tezamen 212 duizend geiten gehouden werden. Dit komt overeen met 44% van alle geiten. In 2017 betrof 10,9% van stallen nog een megastal. Hierin werden 147 duizend geiten gehouden, wat overeen kwam met 39% van alle geiten.

Figuur 3. Ontwikkeling van het totaal aantal megastallen met melkgeiten voor de periode 2010-2021.

Koeien

De melkveehouderij heeft absoluut gezien de meeste megastallen: 514 stuks in 2021. De meeste megastallen met melkkoeien bevinden zich in Friesland (137, 27% van het totaal), Noord-Brabant (77, 15%) en Groningen (67, 13%). Sinds 2010 komen er ieder jaar gemiddeld 29 megastallen bij. Van alle melkveestallen was in 2021 3,3% een megastal, waarin 178 duizend melkkoeien gehuisvest werden; 11% van alle koeien. In 2017 betrof respectievelijk nog 2,3% van alle stallen en 149 duizend koeien (9% van al het melkvee).

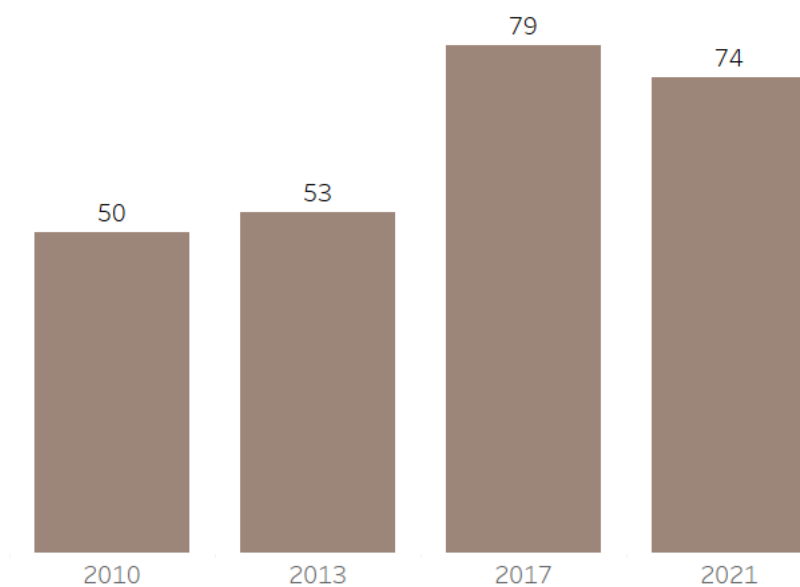

Figuur 4. Ontwikkeling van het aantal megastallen met melkvee voor de periode 2010-2021.

Legkippen

Bij legkippen is sinds 2017 het aantal megastallen licht afgenomen, van 79 naar 74 in 2021 (-6%). In de periode 2013-2017 was er nog sprake van een forse stijging van het aantal megastallen voor legkippen (26, +49%). Nog steeds bevinden de meeste megastallen met legkippen zich in Limburg (32, 43% van alle megastallen met legkippen), gevolgd door Noord-Brabant (14, 19%) en Gelderland (10, 14%). In 2021 was 6,2% van alle legkipstallen een megastal, waarin 12,8 miljoen dieren leven; 25% van alle legkippen. In 2017 waren nog 5,1% van alle legkipstallen een megastal en werden er 14,5 miljoen dieren in gehouden; dit kwam destijds eveneens overeen met 25% van alle leghennen.

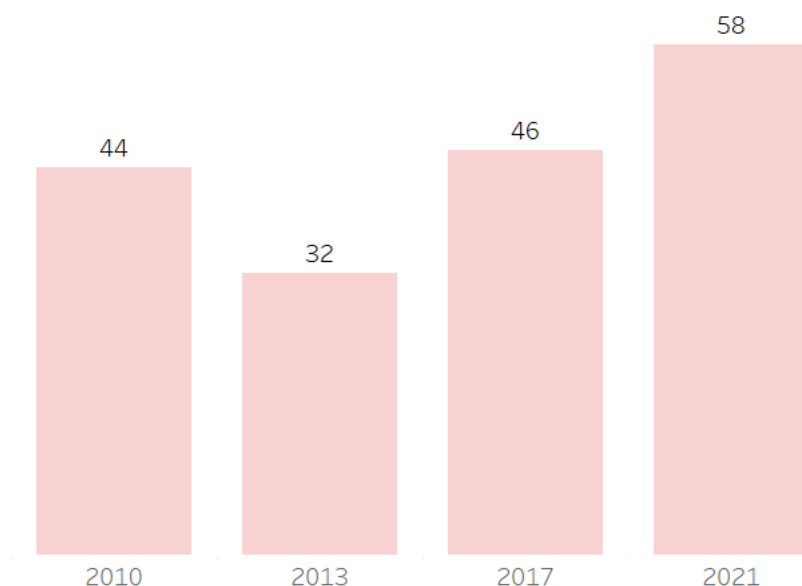

Figuur 5. Ontwikkeling van het totaal aantal megastallen met legkippen voor de periode 2010-2021.

Vleesvarkens

Het aantal megastallen met vleesvarkens laat een opvallende stijging zien. Van 46 megastallen in 2017 naar 58 in 2021 (+26%). Vooral in Noord-Brabant is een zeer sterke groei te zien, van 19 naar 34 megastallen in 2021 (+79%). Noord-Brabant huisvest daarmee 59% van alle megastallen met vleesvarkens. In Overijssel staan nog 4 megastallen, een afname van 33%. In Groningen staan eveneens 4 megastallen, wat overeenkomt met een afname van 20%. De afname in 2013 is waarschijnlijk te verklaren doordat op het moment van tellen er toevallig veel lege megastallen waren.

Op 1 april 2021 was 1,9% van de stallen een megastal, waarin 528 duizend vleesvarkens werden gehouden; 10% van alle vleesvarkens. Omdat er per bedrijf ieder jaar gemiddeld drie rondes vleesvarkens worden gehouden, zijn dit per jaar op jaarbasis zo'n 1,6 miljoen dieren. In 2017 was nog 1,1 procent een megastal waarin 406 duizend werden gehuisvest, wat destijds overeenkwam met 4 procent van alle vleesvarkens.

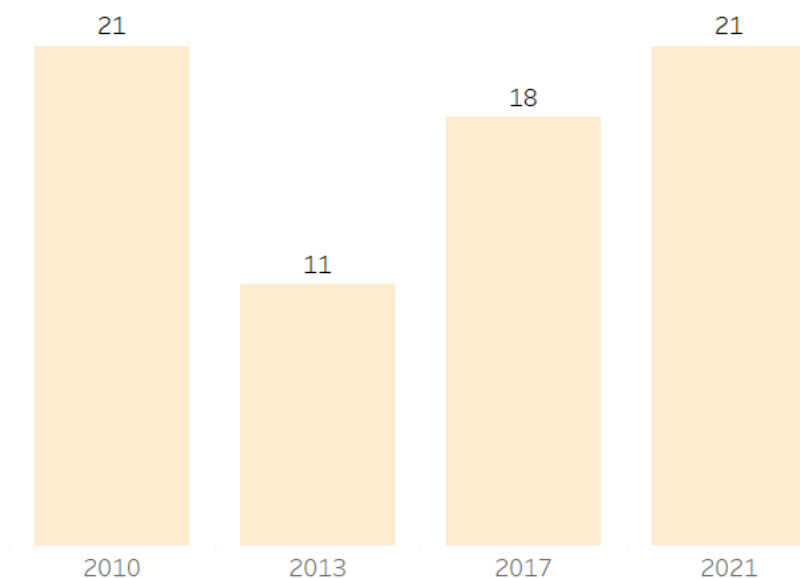

Figuur 6. Ontwikkeling van het totaal aantal megastallen met vleesvarkens voor de periode 2017-2021.

Vleeskuikens

Het aantal megastallen met vleeskuikens in 2021 komt in totaal op 21. Daarmee is het aantal megastallen enigszins gestegen ten opzichte van 2017 (+17%) en staat het weer gelijk aan het aantal in 2010. In Noord-Brabant staan de meeste van deze megastallen (8, 38% van alle megastallen met vleeskuikens). In Drenthe staan er momenteel 4 (19%). Friesland, Groningen en Limburg hebben ieder 2 (10%) megastallen.

Deze schommelingen door de jaren heen zijn verklaarbaar doordat er sprake is van een momentopname, waarbij op het moment van tellen toevallig lege stallen waren. Fluctuaties zijn te verwachten met vleeskuikenstallen omdat ze zeven keer per jaar leegstaan én omdat het absolute aantal megastallen beperkt is. Zoals toegelicht in de methode is er voor 2021 een correctie uitgevoerd; voor eerdere jaren was een dergelijke correctie niet mogelijk doordat er voor de jaren 2010 en 2013 geen cijfers beschikbaar waren over het aantal megabedrijven.³ In 2021 was 3,5 procent van de vleeskuikenstallen een megastal, waarin 16% van de vleeskuikens in ons land werd gehouden. Dit zijn ruim 6,4 miljoen kuikens. Omdat de stallen ieder jaar zeven keer gevuld worden, betekent dit dat het op jaarbasis om zo'n 45 miljoen vleeskuikens gaat. In 2017 was nog 2,5 procent van de stallen een megastal en werden 12% van de vleeskuikens hierin gehouden.

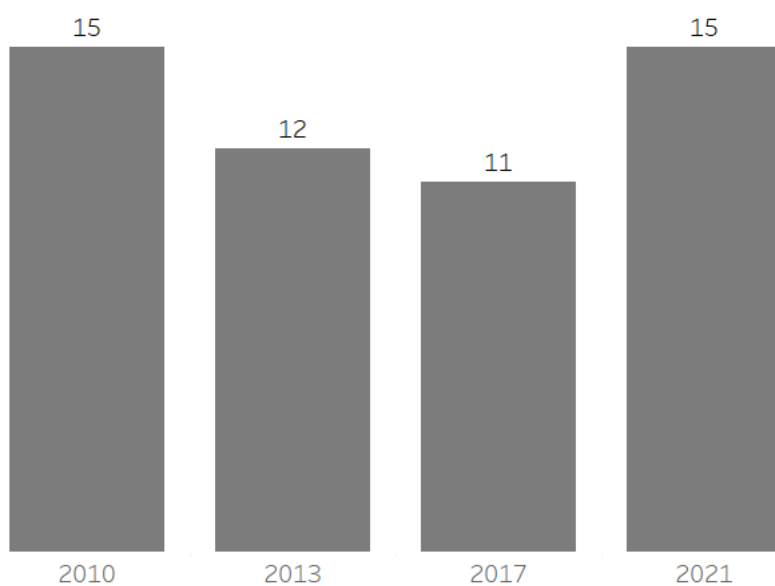

Figuur 7. Ontwikkeling van het totaal aantal megastallen met vleeskuikens voor de periode 2017-2021.

³ Zie 'Correctie door momentopname', pagina 7.

Vleeskalveren

Het aantal megastallen met vleeskalveren is de afgelopen 4 jaar met 36% gestegen naar 15, wat overeenkomt met het aantal in 2010. Ook hier zijn de schommelingen door de jaren heen mogelijk te verklaren doordat de meting een momentopname betreft. Er staan er 4 megastallen in zowel Noord-Brabant (27% van het totaal aantal megastallen met vleeskalveren) als Gelderland (27%). In de overige provincies staan hooguit 2 stallen. Op 1 april 2017 was 1% van de stallen een megastal. Dat zijn 49 duizend dieren; zo'n 5% van alle vleeskalveren. Omdat de dieren zo'n half jaar leven, betekent dit dat er op jaarbasis zo'n 88 duizend kalfjes in een megastal gehouden worden. In 2017 betrof het aantal megastallen 0,6% van alle stallen met vleeskalveren. Toen werden er nog 38 duizend dieren in gehouden, wat overeen kwam met 4% van alle vleeskalveren.

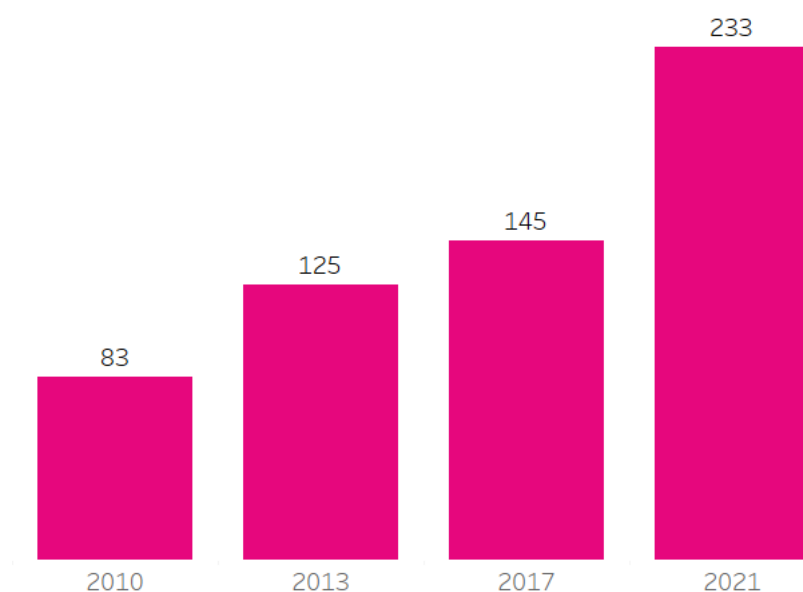

Figuur 8. Ontwikkeling van het totaal aantal megastallen met vleeskalveren voor de periode 2010-2021.

Zeugen

Sinds 2017 nam van alle diercategorieën het aantal megastallen met zeugen (moedervarkens) zowel in absoluut als relatief het sterkst toe, van 145 in 2017 naar 233 in 2021 – een toename van 88 stallen (+61%). Dat komt overeen met gemiddeld 22 extra megastallen per jaar. De grootst absolute groei vond plaats in Noord-Brabant (41 extra stallen, een groei van 53%). In Overijssel en Gelderland verdubbelde het aantal megastallen met zeugen. De meeste megastallen met zeugen staan in Noord-Brabant (119, 51% van alle megastallen met zeugen), op afstand gevolgd door Limburg (36, 16%), Overijssel (29, 12%) en Gelderland (28, 12%).

In 2021 was 14% van de zeugenstallen een megastal, waarin 483 duizend zeugen werden gehouden; 47 procent van alle zeugen in Nederland. In 2017 was nog 7% van de zeugenstallen een megastal, waarin toen 271 duizend zeugen gehuisvest werden (29% van alle zeugen).

Figuur 9. Ontwikkeling van het totaal aantal megastallen met zeugen voor de periode 2010-2021.

4 Conclusie

In 2021 telde Nederland duizend (999) megastallen, een toename 25% sinds 2017. Daarmee zet de eerder waargenomen trend zich voort en groeit het aantal megastallen nog steeds met fors, met ruim 7% per jaar.

Provincies

In absolute aantallen vond de grootste toename plaats in Noord-Brabant. Hier zijn in 4 jaar tijd 71 megastallen bijgekomen (+34%) en staan nu in totaal 282 megastallen. Samen met Friesland (145, +26%), Gelderland (120, +36%), Limburg (100, +3%) en Overijssel (98, +42%) huisvesten deze vijf provincies driekwart van alle megastallen. De groei ging relatief gezien het snelst in de provincies Utrecht (+57%). Flevoland telt relatief de meeste megastallen: 1 op de 10 stallen is daar een megastal.

Friesland is de provincie met het grootse aantal melkveemegastallen (137). Megastalprovincie Noord-Brabant heeft het grootste aantal megastallen met zeugen (119), vleesvarkens (34), geiten (26) en vleeskuikens (8). Voor vleeskalveren deelt Noord-Brabant de eerste plek met Gelderland (4 stallen). Limburg is de provincie met de meeste legkipmegastallen (32).

Diercategorieën

Meer dan de helft van alle megastallen (514 van de 999) zijn stallen met melkkoeien. Deze stallen staan vooral in Friesland (137), Noord-Brabant (77) en Groningen (67). Daarnaast zijn er veel megastallen met zeugen (233), vooral in Noord-Brabant (119) en Limburg (36). Gedurende de periode 2017-2021 was de sterkste relatieve groei te zien bij de megastallen waar zeugen werden gehouden. Dit soort stallen is met 61% toegenomen, van 145 naar 233. De grootst absolute groei van zeugenstallen vond plaats in Noord-Brabant (41 extra stallen) en in Overijssel en Gelderland verdubbelde het aantal megastallen met zeugen.

De melkgeitenhouderij laat ook een opvallend sterke groei zien van 63 naar 84 stallen (+33%). Deze groei vond plaats in de belangrijkste veehouderij-provincies, ondanks dat deze provincies vanwege mogelijke gezondheidsrisico's al sinds 2017 een bouwstop voor geitenhouderijen hadden afgekondigd.

Bij vleesvarkens was er een groei van +26%, bij vleeskuikens en melkkoeien beiden +17%. Alleen bij legkippen was er een geringe daling van -6% te zien. De zeugenhouderij telt naar verhouding de meeste megastallen: 1 op de 7 stallen in de zeugenhouderij is een megastal. In de geitenhouderij ligt de verhouding op 1 op 9, in de legkippenhouderij 1 op 16. De vleeskalverhouderij heeft de minste megastallen, zowel absoluut (15) als relatief (1 op 100).

Aantallen dieren

Op 1 april 2021 leefden 1 op de 5 dieren in een megastal – bijna 21 miljoen dieren. Dit zijn vooral legkippen (13 miljoen) en vleeskuikens (6,4 miljoen). Door het hele jaar heen leven zo'n 82 miljoen dieren in een megastal; 13% meer dan in 2017. Naar verhouding worden vooral zeugen in een megastal gehouden (47% van alle zeugen), alsook geiten (44%) en legkippen (25%). Het aantal megastalzeugen nam met 78% het sterkste toe, gevolgd door geiten (44%) en vleesvarkens (30%).

Verbod noodzakelijk

Wakker Dier concludeert dat het aantal megastallen onverminderd sterk blijft toenemen. Ondanks de aanhoudende maatschappelijke kritiek en de gewenste verduurzaming van de veehouderij. De gevolgen en risico's die megastallen met zich meebrengen voor het dierenwelzijn zijn groot en onacceptabel. De enige manier om deze trend te keren is het afkondigen van een nationaal verbod op de bouw van megastallen. Alleen dan wordt een diervriendelijkere veehouderij mogelijk.

5 Bronnen

- CBS (2020): Geitenhouderijstop. Centraal Bureau voor de Statistiek. Online beschikbaar via <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/47/opnieuw-stijging-van-het-aantal-melkgeiten-in-nederland/geitenhouderijstop>.
- EC (2019): Een Europese Green Deal. European Commission. Online beschikbaar via https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_nl.
- EC (2020a): Animal welfare activities under the Farm to Fork Strategy. European Commission, 2020. Online beschikbaar via https://ec.europa.eu/food/system/files/2020-11/comm_ahac_20201029_pres-05a.pdf.
- EC (2020b): From farm to fork: Our food, our health, our plan. European Commission. Online beschikbaar via https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_20_908.
- Eurostat (2022): Organic farming statistics. Online beschikbaar via https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Organic_farming_statistics#Total_organic_area.
- Gies, E. (2015): Analyse Megastallen en Megabedrijven 2005, 2010 en 2013. Alterra.
- Gies, E.; van Os, J.; Hermans, T.; Olde Loohuis, R. (2007): Megastallen in beeld. Wageningen: Alterra (Alterra-rapport, 1581). Online beschikbaar via <http://edepot.wur.nl/41420>.
- IenM (2014): Beantwoording Kamervragen over de extra kosten door ammoniakbeleid. Ministerie van Infrastructuur en Milieu. Online beschikbaar via <http://www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2014/12/15/beantwoording-kamervragen-van-de-leden-remco-dijkstra-en-lodders-beiden-vvd-over-de-extra-kosten-door-ammoniakbeleid/beantwoording-kamervragen-van-de-leden-remco-dijkstra-en-lodders-beiden-vvd-over-de-extra-kosten-door-ammoniakbeleid.pdf>.
- MINLNV (2018): Visie Landbouw, Natuur en Voedsel: Waardevol en Verbonden. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Online beschikbaar via <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/beleidsnota-s/2018/09/08/visie-landbouw-natuur-en-voedsel-waardevol-en-verbonden>.
- MINVWS (2022): Vragen van de leden Van Esch en Vestering (beiden PvdD) aan de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport over de verwachte groei van de geitenhouderij in Noord-Brabant (ingezonden 15 november 2021). Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Online beschikbaar via <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/ah-tk-20212022-1411.html>.
- Nieuwe Oogst (2021): Hekkenluiter Nederland toch maar aan de slag met biologisch.
- PBL (2020): Balans van de Leefomgeving 2020. Planbureau voor de Leefomgeving. Online beschikbaar via <https://www.pbl.nl/sites/default/files/downloads/pbl-2020-balans-van-de-leefomgeving-2020-4165.pdf>.
- Rijksoverheid (2018): Totstandkoming fosfaatrechtenstelsel. Online beschikbaar via <https://archieff28.sitearchieff.nl/archives/sitearchieff/20220507112717/https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/mest/fosfaatrechten>.
- RLI (2018): Duurzaam en gezond. Samen naar een houdbaar voedselsysteem. Raad voor de leefomgeving en infrastructuur. Online beschikbaar via

http://www.rli.nl/sites/default/files/duurzaam_en_gezond_samen_naar_een_houdbaar_voedselsysteem_def.pdf.

Staatscourant (2017): Regeling van de Staatssecretaris van Economische Zaken van 8 februari 2017, nr. WJZ/16191070, houdende een subsidieregeling ter ondersteuning van melkveehouders die hun bedrijf beëindigen (Subsidieregeling bedrijfsbeëindiging melkveehouderij). Online beschikbaar via <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2017-7933.html>.

van Krimpen, Marinus; Cormont, Anouk (2019): Het percentage regionaal eiwit in het Nederlandse mengvoer : actualisatie voor 2018. Wageningen. Online beschikbaar via <https://edepot.wur.nl/510422>.

van Os, Jaap (2022): Analyse veehouderij structuur 2021. Wageningen Environmental Research.

Wakker Dier (2019): Groei megastallen 2010-2017. Online beschikbaar via <https://files.wakkerdier.nl/app/uploads/2019/04/23070440/2019-Megastallen-2010-2017-DEF.pdf>.

WUR (2019): Bedrijfsomvang en -type. Wageningen Environmental Research. Online beschikbaar via <https://www.wur.nl/nl/Onderzoek-Resultaten/Onderzoeksinstituten/Data-Insights-1/Bedrijfsomvang-en-type-1.htm>.

WUR (2020): Update ongerief-analyses 2018-2020. Vleeskuikens, Vleeskalveren, Varkens en Melkvee. Wageningen University & Research centre.